

FINANSINIŲ PRIEMONIŲ IR INVESTAVIMO Į JAS RIZIKŲ APRAŠYMAS

Šiame dokumente investuotojui yra pateikiama pagrindinė apibendrinta informacija apie skirtingų tipų finansines priemones, su kuriomis susijusias investicines paslaugas teikia UAB „Orion Asset Management“ (toliau – Tarpininkas) ir investavimo į šias finansines priemones rizikas.

Šiame dokumente nepateikiamos visos rizikos ir kiti svarbūs aspektai, susiję su investavimu į finansines priemones. Atsižvelgiant į rizikas, Jūs turėtumėte sudaryti sandorius tik jei suprantate jų pobūdį bei Jums priimtina rizikos laipsnį. Jūs turėtumėte rūpestingai apsvaistyti, ar investavimas į finansines priemones yra tinkamas Jums, atsižvelgiant į Jūsų patirtį, tikslus, finansines galimybes ir prisiimtus finansinius įsipareigojimus ir kitas svarbias aplinkybes.

I. Nuosavybės vertybiniai popieriai

Nuosavybės vertybiniai popieriai - tai akcijos arba joms lygiaverčiai perleidžiamieji vertybiniai popieriai, patvirtinantys dalyvavimą akciniame kapitale ir suteikiantys jų savininkams turtines (pvz. gauti dividendus) ir neturtines teises (pvz. teisę dalyvauti bendrovės valdyme), taip pat kiti perleidžiamieji vertybiniai popieriai, kurie suteikia teisę įsigyti akcijas arba joms lygiaverčius vertybinius popierius.

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Akcijos	<p>Vertybiniai popieriai, patvirtinantys jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, teisę gauti dividendą, teisę į dalį bendrovės turto, likusio po jos likvidavimo, ir kitas teises.</p> <p>Akcijos yra neterminuoti vertybiniai popieriai, todėl, norint atsiimti investuotas lėšas, akcijas reikia parduoti antrinėje rinkoje.</p> <p>Įsigijus akcijų, pajamų galima tikėtis iš kapitalo prieaugio arba dividendų.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Nė vienas pajamų šaltinių nėra garantuotas. Akcijų kaina priklauso nuo akcijų paklausos ir pasiūlos, jas išleidusios bendrovės veiklos rezultatų, pramonės sektoriaus, kuriame veikia bendrovė pokyčių, šalies ir pasaulinės ekonomikos sąlygų. Nėra galimybės suteikti garantijų, kad akcijos kaina ateityje kils. Akcijų kainų svyravimai yra didžiausi, palyginti su skolos vertybiniais popieriais ar investicinių fondų vienetais. Savarankiškai prekiaujant akcijomis didesnė rizika patirti nuostolių dėl informacijos trūkumo apie įmonių veiklos rezultatus ir jų analizę. Akcijų emitentas gali tapti nemokus (iškeliamas bankroto arba restruktūrizavimo byla), dėl ko emitento akcijos gali prarasti didelę dalį vertės arba net tapti bevertėmis.

II. Skolos vertybiniai popieriai

Skolos vertybiniai popieriai – tai vertybinių popierių leidėjo (emitento) įsipareigojimą skolintojui (investuotojui), pasibaigus skolos vertybinio popieriaus terminui, sumokėti skolos vertybinių popierių nominaliajai vertei lygią sumą bei palūkanas patvirtinantys perleidžiamieji vertybiniai popieriai.

Įvairiausios trukmės skolos vertybiniai popieriai suteikia investuotojui galimybę tiksliai žinoti, kokios bus pajamos per pasirinktą investavimo laikotarpį. Skolos vertybinius popierius galima parduoti nesulaukus jų išpirkimo ir papildomai uždirbti iš teigiamo kainų pokyčio, jei rinkoje susiklosto palanki situacija.

Reitingų agentūros skolos vertybiniais popieriais gali suteikti kredito reitingus (pvz. Standard & Poor's, Moody's ir kt.).

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Bendrovių obligacijos	<p>Bendrovių skolinį įsipareigojimą patvirtinantys vertybiniai popieriai. Emitentas už obligacijų išpirkimą atsako visu savo turtu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Skolos vertybinių popierių kainų svyravimo amplitudė yra mažesnė nei nuosavybės vertybinių popierių.

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijos	Lietuvos Respublikos skolinį įsipareigojimą patvirtinantys vertybiniai popieriai. Šių obligacijų išpirkimas yra garantuojamas visu Lietuvos Respublikos turtu.	2. Už skolos vertybinių popierių išpirkimą ir palūkanų mokėjimą garantuoja jų emitentas, todėl investuotojas prisiima emitento nemokumo (įskaitant bankroto arba restruktūrizavimo) riziką.
Euroobligacijos	Skolos vertybiniai popieriai, kuriuos užsienio valiuta tarptautinėse rinkose išleidžia vyriausybės bei įmonės. Emitentai už euroobligacijų išpirkimą atsako visu savo turtu.	3. Jei skolos vertybiniai popieriai parduodami anksčiau, nei ateina išpirkimo laikas, investuotojas gali patirti nuostolį dėl jų kainos kritimo rinkoje.
Sąlyginės atkarpos palūkanų obligacijos	Skolinį įsipareigojimą patvirtinantys vertybiniai popieriai, pagal kuriuos investuotojams mokėtinų palūkanų dydis priklausomas nuo tam tikrų iš anksto nustatytų galimų įvykti sąlygų.	4. Sąlyginės atkarpos palūkanų obligacijų atveju gali neįvykti sąlygos, su kuriomis yra siejamas palūkanų išmokėjimas arba palūkanų normų didinimas.
Užtikrintos obligacijos	Skolinį įsipareigojimą patvirtinantys vertybiniai popieriai, kurie yra užtikrinami emitento arba trečiųjų asmenų finansinio arba kito turto įkeitimu / hipoteka. Emitento nemokumo atveju arba emitentui vėluojant išpirkti obligacijas, investuotojų reikalavimai gali būti patenkinami iš užstato pirmenybės tvarka prieš kitus emitento kreditorius.	5. Užtikrintų obligacijų emitento nemokumo atveju, obligacijų užstato vertės gali nepakakti tinkamai atsiskaityti su investuotojais.
Didelės gražos obligacijos (angl. <i>high yield bonds</i>)	Didesnio pelningumo negu mažą nemokumo riziką turinčių įmonių arba vyriausybių išleptos obligacijos, tačiau ir didesnės rizikos bei prastesnį kredito reitingą turintys skolinį įsipareigojimą patvirtinantys vertybiniai popieriai.	6. Struktūrizuotų obligacijų atveju, investuotojas gali prarasti dalį investuotos sumos tuo atveju, jeigu priemonė, su kuria yra susietos obligacijos, nepasieks obligacijų sąlygose nustatyto minimalaus prieaugio ribos arba sumažės iki tam tikros ribos, kurią pasiekus yra mažinama struktūrizuotų obligacijų išpirkimo kaina.
Struktūrizuotos obligacijos	Skolinį įsipareigojimą patvirtinantys mišrūs vertybiniai popieriai, kurių pajamingumas priklauso nuo turto arba priemonės, su kuriais yra susietos obligacijos, prieaugio (pvz. obligacijų pajamingumas būtų lygus 30% nuo akcijų indekso prieaugio). Jeigu susietojo turto arba susietųjų priemonių prieaugis nepasiekia tam tikros ribos, obligacijos gali būti išperkamos už nominalią vertę (be jokių papildomų išmokų investuotojams) arba net už mažesnę vertę. Struktūrizuotos obligacijos gali būti platinamos su struktūrizavimo mokesčiu, kuris investuotojui nėra gražinamas.	

III. Kolektyvinio investavimo subjektų vienetai / akcijos

Kolektyvinio investavimo subjektas – investicinis fondas ar investicinė bendrovė (toliau kartu – Fondas), kurių tikslas – viešai siūlant investicinius vienetus ar akcijas kaupti asmenų lėšas ir padalijant riziką jas kolektyviai investuoti į Fondo investavimo strategiją atitinkantį turtą.

Pinigai, kuriuos investuojate į Fondą, yra naudojami pirkti nuosavybės vertybinius popierius, skolos vertybinius popierius, išvestines finansines priemones arba bet kokias šių ir kitų investavimo objektų kombinacijas. Kiekvieno Fondo investavimo strategija ir investavimo objektų sąrašas gali skirtis.

Investuodami į Fondą Jūs tampate nedidelės dalies visų Fondo turimų investavimo objektų savininku. Jūsų Fondo vieneto vertė kinta kasdien pagal Fondo įsigytų investavimo objektų kainos rinkoje pokyčius. Kai Fondo turimų investavimo objektų vertė padidėja – atitinkamai didėja ir investicinių vienetų vertė, kai Fondo turimų investavimo objektų vertė mažėja – atitinkamai mažėja ir investicinių vienetų vertė.

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Atviro tipo Fondas	Fondas, kurio investiciniai vienetai ar akcijos išleidžiami ir išperkami investuotojo reikalavimu.	1. Nėra galimybių garantuoti, kad Fondo vieneto kaina ateityje kils. 2. Yra įvairių skirtingų rūšių Fondų (nuosavybės, skolos vertybinių popierių, mišrūs, pinigų rinkos ir t. t.), kurie atitinkamai skiriasi ir rizikos laipsniu priklausomai nuo to, kokius investavimo objektus pasirenka Fondas.
Uždaro tipo Fondas	Fondas, kurio investiciniai vienetai ar akcijos yra išperkami pasibaigus Fondo taisyklėse nustatytam jo veiklos laikotarpiu arba kitu iš anksto nustatytu fiksuotu laikotarpiu. Investuotojas neturi teisės bet kada reikalauti išpirkti jo turimus uždaro tipo Fondo vienetus.	3. Investavimo į Fondą rizika priklauso ne tik nuo investavimo objektų tipų, į kuriuos investuoja Fondas, tačiau ir nuo Fondo investicijų geografinės specializacijos (išsivysčiusios rinkos, besivystančios rinkos ir kt.), specializacijos į tam tikrus pramonės sektorius, skolos vertybinių popierių, į kuriuos investuoja Fondas, kredito reitingų ir kitų aplinkybių, dėl ko investuotojui gali būti sunku įvertinti investavimo į Fondą riziką. 4. Fondo taisyklės, investuotojams taikomi mokesčiai bei investavimo strategijos skiriasi, todėl investuotojas gali susidurti su skirtingomis investavimo sąnaudomis bei nevienodomis pirkimo ir pardavimo procedūromis. 5. Kuo ilgesnis fondo investavimo laikotarpis, tuo didesnę įtaką fondo portfeliui daro palūkanų normų svyravimai.

IV. Pinigų rinkos priemonės

Pinigų rinkos priemonės - tai priemonės, kuriomis paprastai prekiaujama pinigų rinkoje – išdo vekseliai, indėlio sertifikatai, bendrovių išleisti trumpalaikiai skoliniai įsipareigojimai ir kita, išskyrus mokėjimo priemones. Pagrindinis pinigų rinkos priemonių skirtumas nuo skolos vertybinių popierių yra tai, kad pinigų rinkos priemonės įprastai yra išleidžiamos trumpalaikiam laikotarpiui, t.y. iki 1 metų trukmės.

Įprastai investicinė grąža iš pinigų rinkos priemonių yra gaunama palūkanų ar kitų periodinių / vienkartinų išmokų forma arba įsigyjant pinigų rinkos priemonę su nuolaida, t.y. už mažesnę kainą negu skolinio įsipareigojimo nominali vertė. Atsižvelgiant į tai, kad pinigų rinkos priemonės įprastai būna trumpalaikės, jos yra laikomos mažiau rizikingomis negu tų pačių subjektų išleisti skolos vertybiniai popieriai.

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Indėlio sertifikatai	Rašytinis banko liudijimas apie piniginių	1. Egzistuoja rizika, kad pinigų rinkos

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
	lėšų indėlį, suteikiantis teisę indėlininkui, suėjus nustatytam terminui, gauti indėlį ir palūkanas. Indėlio sertifikatai gali būti vardiniai, perleidžiamieji ir neperleidžiamieji.	<p>priemonės išleidęs emitentas neturės finansinių galimybių įvykdyti savo įsipareigojimus.</p> <p>2. Įprastai investavimas į pinigų rinkos priemones yra trumpos trukmės, todėl pinigų rinkos priemonės būna nedidelio pajamingumo, dėl ko gali būti sunkiau pinigų rinkos priemones skubiai parduoti antrinėje rinkoje negu kitų tipų investavimo objektus.</p> <p>3. Pinigų rinkos priemonių kaina antrinėje apyvartoje priklauso ir nuo likusio atsiskaitymo su investuotoju termino. Tam tikrų pinigų rinkos priemonių (pvz. nepalūkaninių išdo vekselių) kaina antrinėje rinkoje yra didesnė artėjant termino atsiskaityti su investuotoju pabaigai, dėl ko gali būti sunku pelningai parduoti tokias pinigų rinkos priemones termino atsiskaityti su investuotoju pradžioje.</p>
Iždo vekseliai	Įprastai aukciono būdu už mažesnę negu nominali vertė parduodami iki vienerių metų trukmės vyriausybės skoliniai įsipareigojimai suėjus nustatytam terminui sumokėti investuotojui nominalią išdo vekselio sumą.	

V. Išvestinės finansinės priemonės

Išvestinės finansinės priemonės – tai instrumentai, leidžiantys netiesiogiai investuoti į pasirinktą turto klasę arba priemonę (bazinį turtą, angl. *underlying asset*) kelis ar net dešimtis kartų mažesnę sumą negu tokio bazinio turto vertė, tokiu būdu įgyjant galimybę gauti pelno ir prisiimant riziką patirtį nuostolį, apskaičiuojamą nuo išvestinės finansinės priemonės bazinio turto vertės, o ne nuo investuotos sumos. Išvestinės finansinės priemonės vertė daugiausia priklauso nuo bazinio turto kainos pokyčių rinkoje ir likusios išvestinės finansinės priemonės trukmės.

Išvestinės finansinės priemonės gali būti susietos tiek su ekonomine vertę turinčiu baziniu turtu (pvz. su tauriaisiais metalais, biržos prekėmis, vertybiniais popieriais, valiutomis), tiek su ekonominės vertės neturinčiu baziniu turtu / priemonėmis (pvz. palūkanų norma, indekso rezultatais, kritulių kiekiu ir panašiai).

Finansinių svertų rodiklis

Bazinio turto kainos svyravimas sukelia išvestinės priemonės kainos pasikeitimą. Pažymėtina, kad atitinkamas išvestinės priemonės kainos pokytis dažnai yra didesnis negu susijusio turto kainos pokytis. Tai svertų efektas. Todėl investicijos į išvestines finansines priemones gali duoti didesnę grąžą negu tiesioginės investicijos į bazinį turtą. Sėkmingai investavus, investuotas kapitalas gali greitai padidėti keletą kartų. Ir atvirkščiai, svertų efektas gali būti nenaudingas investuotojui – jis gali patirti didesnę nuostolį iš investicijos į išvestines priemones, negu jis būtų patyręs investuodamas tiesiogiai į bazinį turtą. Jeigu susijusio turto kaina kito priešingai negu investuotojas tikėjosi, investuotojas gali prarasti visą investuotą sumą arba netgi patirti nuostolius netgi kelis kartus viršijančius investuotą sumą (priklausomai nuo prisiimto finansinio sverto dydžio).

Tikimybė uždirbti pelno ar patirti nuostolį yra skirtinga ir labai priklauso nuo išvestinių finansinių priemonių struktūros, įtraukto finansinio svarto rodiklio ir šių priemonių naudojimo.

Išvestinių priemonių sandorių trukmė gali būti labai trumpa arba ilga – net keletu metų. Tai daro įtaką finansinio svarto efektui, taip pat investavimo rizikai. Pavyzdžiui, kuo mažiau laiko lieka iki sandorio galiojimo pabaigos, tuo daugiau svyruoja išvestinių priemonių kainos.

Maržinė prekyba

Maržinė prekyba (angl. *margin trading*), arba prekyba naudojant svertą (angl. *leverage*), leidžia investuotojui prekiauti finansinėmis priemonėmis ar valiutomis neturint pilnos sandoriui įvykdyti reikalingos lėšų sumos. Pakanka, kad investuotojas Tarpininkui pateiktų sąlyginai nedidelį užstatą (depozitą), ne mažesnę kaip reikalaujama marža (angl. *margin requirement*), išreikšta procentais nuo sandorio vertės.

Užstatas laikomas specialioje investuotojui priklausančioje maržinėje sąskaitoje, kuri yra įkeista Tarpininkui. Tarpininkas pinigus iš maržinės sąskaitos grąžina tik įsitikinęs, kad investuotojo išipareigojimai pagal sudarytus maržinius sandorius yra visiškai įvykdyti. Maržinėje prekyboje įprastai finansinės priemonės suėjus sandorio realizacijos terminui nepristatomos, t.y. atitinkamai sandorio šaliai mokamas kainų skirtumas.

Maržinė prekyba suteikia galimybę tiek didžiuliams pelnams, tiek didžiuliams nuostoliams, palyginti su investuotu nuosavu kapitalu. Maržinė prekyba yra labai rizikinga, nepriklausomai nuo to, ar investuotojas atitinkamame sandoryje yra pirkėjas ar pardavėjas, ir koks yra bazinis turtas. Jeigu rinkos kainos formuosis priešingai investuotojo prisiimtomis pozicijoms, galima prarasti ne tik visą investuotą kapitalą, tačiau ir likti skolingam reikšmingas papildomas sumas.

Keičiantis sudaryto sandorio vertei, investuotojui taip pat gali kilti pareiga papildyti užstatą, ko nepadarius, investuotojo sudarytas sandoris gali būti nutrauktas, dėl to patiriant atitinkamus nuostolius.

Pagrindiniai reikalavimai taikomi išleidžiant išvestines finansines priemones

Investuotojas, prisiimantis išipareigojimą išleisti pasirinkimo sandorį, sudarydamas ateities ar išankstinį sandorį paprastai privalo pateikti išipareigojimų vykdymo užtikrinimo priemonę. Kadangi turto, dėl kurio buvo pateiktas užstatas, vertė svyruoja, užstatui taikomi reikalavimai taip pat keičiasi. Reikalaujamo užstato dydžiui taip pat galioja sverto efektas. Tuo atveju, jei šaliai nepavyksta pateikti užstato, kita sutarties šalis turi teisę nedelsdama nutraukti sutartį, siekdama apriboti galimus nuostolius. Laikydamosi sutarties, sutarties šalis paprastai areštuoja užstatą, tokį kaip įkeistos finansinės priemonės, ir parduoda jį rinkoje nesikonsultavusi su savininku bei panaudoja iš pardavimo gautas lėšas patirtiems nuostoliams padengti. Todėl norėdamas išvengti priverstinio jo pozicijos uždarymo, investuotojas privalo atidžiai stebėti kainos kitimo įtaką jo užstatui.

Konkrečių išvestinių finansinių priemonių ir jų rizikos aprašymas

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
Pasirinkimo sandoris (angl. option)	<p>Pasirinkimo sandoris – tai susitarimas, pagal kurį pasirinkimo sandorio pirkėjas įgyja teisę pirkti arba parduoti apibrėžtą turtą (akciją, valiutą, žaliavą ir pan.) už tam tikrą kainą ateityje.</p> <p>Pasirinkimo sandoriai yra dviejų rūšių: CALL – teisė pirkti, ir PUT – teisė parduoti.</p> <p>Pasirinkimo sandorio pirkėjas, t.y. pasirinkimo teisę turinti šalis, sumoka kitai šaliai mokestį (premiją) už pasirinkimo teisę.</p> <p>Taip pat skiriami europietiškojo ir amerikietiškojo tipo pasirinkimo sandoriai.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pasirinkimo sandoriai gali būti sudaromi už reguliuojamos rinkos arba daugiašalės prekybos sistemos ribų, todėl tokie pasirinkimo sandoriai nėra likvidūs ir prireikus gali būti neįmanoma jų parduoti. 2. Pasirinkimo sandoriai leidžia investuoti su finansinio sverto efektu, t.y. sudarant didesnės negu investuota suma vertės sandorius ir prisiimant didesnę negu investuota suma riziką. Dėl šios priežasties pasirinkimo sandorio pardavėjas, t.y. šalis neturinti pasirinkimo teisės, gali prarasti visą investuotą arba net už ją didesnę sumą tuo atveju, jeigu bazinio turto kaina pasikeistų priešingai negu planavo sandorio pardavėjas ir pirkėjas pasirinktų vykdyti sandorį. 3. Pasirinkimo sandorio pirkėjas gali prarasti sumokėtą premiją už pasirinkimo teisę tuo atveju, jeigu bazinio turto kaina pasirinkimo sandorio galiojimo laikotarpiu pasikeistų ne taip, kaip to tikėjosi pasirinkimo sandorio pirkėjas. 4. Investuotojo gali būti reikalaujama įmokėti garantinę įmoką (angl. <i>margin</i>) arba pateikti piniginių užstatą, apskaičiuojamą kaip procentinė dalis nuo sudaromo sandorio vertės, prieš sudarant pasirinkimo sandorius. Kliento sumokėta garantinė įmoka gali būti nuolat koreguojama kiekvieną dieną,
CALL pasirinkimo sandoris	<p>CALL pasirinkimo sandorių pirkėjai tikisi, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje kils, o CALL pasirinkimo sandorių pardavėjai, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje nekils tiek, kad pirkėjui apsimokėtų vykdyti pasirinkimo sandorį.</p> <p>CALL pasirinkimo sandorio pirkėjas turi teisę pasirinkti pirkti ar nepirkti bazinį turtą.</p>	
PUT pasirinkimo sandoris	<p>PUT pasirinkimo sandorių pirkėjai tikisi, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje kris, o PUT pasirinkimo sandorių pardavėjai - kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje nekris tiek, kad pirkėjui apsimokėtų vykdyti pasirinkimo</p>	

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
	sandorį. PUT pasirinkimo sandorio pirkėjas turi teisę pasirinkti parduoti ar neparduoti bazinį turtą.	atsižvelgiant į pasirinkimo sandorio rinkos vertę. Pasirinkimo sandorio vertei sumažėjus, būtų nurašoma dalis garantinės įmokos ir (jeigu garantinė įmoka taptų mažesnė negu nustatyta minimali riba) investuotojo būtų reikalaujama papildyti garantinę įmoką. Pasirinkimo sandorio vertei padidėjus, investuotojo garantinės įmokos sąskaita būtų papildoma ir investuotojui būtų leidžiama atsiimti dalį garantinės įmokos, viršijančią nustatytą minimalią ribą.
Europietiško tipo pasirinkimo sandoris	Pagal europietiško tipo pasirinkimo sandorį jo pirkėjas, t.y. šalis turinti pasirinkimo teisę, paskutinę pasirinkimo sandorio galiojimo dieną sprendžia, vykdyti sandorį ar ne. Jeigu pasirinkimo sandorio pirkėjas pareikalauja vykdyti sandorį, pasirinkimo sandorio pardavėjas privalo parduoti (pirkti) bazinį turtą už anksčiau sutartą kainą. Jeigu pirkėjas nusprendžia pasirinkimo sandorio nevykdyti, teisė ir įsipareigojimai automatiškai nutrūksta.	5. Visa pinigų suma investuota į šias finansines priemones gali būti prarasta. 6. Pajamos iš šių išvestinių finansinių priemonių nėra garantuotos. Šių išvestinių finansinių priemonių kaina priklauso nuo bazinio turto kainos, todėl investuotojas papildomai turi įvertinti su baziniu turtu susijusias rizikas (pvz. investavimo į akcijas rizikas).
Amerikietiško tipo pasirinkimo sandoris	Amerikietiško tipo pasirinkimo sandorio atveju, jo pirkėjas, t.y. pasirinkimo teisę turinti šalis, turi teisę apsispręsti vykdyti ar nevykdyti sandorį bet kurią dieną iki pasirinkimo sandorio galiojimo pabaigos.	7. Išvestinių finansinių priemonių kainų svyravimai yra patys didžiausi lyginant su kitomis finansinėmis priemonėmis.
Varantai (angl. warrant)	Varantas yra tam tikros rūšies CALL arba PUT pasirinkimo sandoris. Paprastai varanto galiojimo terminas yra vieneri metai arba ilgesnis terminas. Pagrindinis varanto ir pasirinkimo sandorių skirtumas yra tas, kad varanto pardavėjas yra pats akcijų emitentas (arba jį atstovaujantis bankas), kai tuo tarpu pasirinkimo sandoriai sudaromi tarp dviejų investuotojų (pirkėjo ir pardavėjo).	1. Varantai gali būti sudaromi už reguliuojamos rinkos arba daugiašalės prekybos sistemos ribų, todėl tokie varantai nėra likvidūs ir prirėkus gali būti neįmanoma jų parduoti. 2. Varanto pirkėjas gali prarasti sumokėtą varanto kainą tuo atveju, jeigu bazinio turto kaina varanto vykdymo termino pabaigoje pasikeistų ne taip, kaip to tikėjosi investuotojas (varanto pirkėjas) ir investuotojas nuspręstų varanto nebevykdyti.
CALL varantas	Investuotojui, sudariusiam tokį sandorį, suteikiama teisė (bet nėra įpareigojama) pirkti tam tikras emitento akcijas arba akcijų krepšelį iš anksto nustatyta kaina tam tikrą dieną. Jeigu akcijos arba akcijų krepšelio rinkos kaina paskutinę galiojimo dieną yra didesnė negu nustatytoji pirkimo (CALL) varante, varanto turėtojas (investuotojas) gali įsigyti akcijas ar akcijų krepšelį už varante nustatytą sumą, arba gauti skirtumą tarp nustatytos kainos ir rinkos kainos pinigais. Jeigu akcijos arba akcijų krepšelio rinkos kaina yra lygi arba mažesnė negu nustatytoji pirkimo varante, suėjus terminui varantas netenka vertės.	3. Investuotojo gali būti reikalaujama įmokėti garantinę įmoką (angl. margin) arba pateikti piniginių užstatą, apskaičiuojamą kaip procentinė dalis nuo varanto vertės, prieš investuojant į varantus. Garantinė įmoka gali būti nuolat koreguojama kiekvieną dieną, atsižvelgiant į varanto rinkos vertę. Varanto vertei sumažėjus, būtų nurašoma dalis garantinės įmokos ir (jeigu garantinė įmoka taptų mažesnė negu nustatyta minimali riba) investuotojo būtų reikalaujama papildyti garantinę įmoką. Varanto vertei padidėjus, investuotojo garantinės įmokos sąskaita būtų papildoma ir investuotojui būtų leidžiama atsiimti dalį garantinės įmokos, viršijančią
PUT varantas	PUT varanto atveju, investuotojas suėjus terminui turi teisę (bet ne pareigą)	

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
	<p>emitentui (arba jį atstovaujančiam bankui) parduoti varante nurodytas akcijas už varante nurodytą kainą.</p>	<p>nustatytą minimalią ribą.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Visa pinigų suma investuota į šias finansines priemones gali būti prarasta. 5. Pajamos iš šių išvestinių finansinių priemonių nėra garantuotos. Šių išvestinių finansinių priemonių kaina priklauso nuo bazinio turto kainos, todėl investuotojas papildomai turi įvertinti su baziniu turto susijusias rizikas (pvz. investavimo į akcijas rizikas). 6. Išvestinių finansinių priemonių kainų svyravimai yra patys didžiausi lyginant su kitomis finansinėmis priemonėmis.
<p>Išankstiniai sandoriai (angl. <i>forward</i>)</p>	<p>Pagal išankstinį sandorį šalys susitaria ateityje pirkti - parduoti apibrėžtą pagrindinę priemonę (akciją, valiutą, žaliavą ir pan.) už iš anksto sutartą kainą.</p> <p>Atsiskaitymas pagal išankstinį sandorį yra privalomas. Jeigu pagrindinė priemonė yra pristatoma, tada sumokama pilna sutarta kaina. Jeigu pagrindinė priemonė nepristatoma, sumokamas sutartos ir rinkos kainų skirtumas.</p> <p>Išankstiniai sandoriai sudaromi už reguliuojamų rinkų ar daugiašalių prekybos sistemų ribų.</p> <p>Sudarant išankstinį sandorį pardavėjui nėra būtina iš anksto turėti išankstinio sandorio objektu esantį bazinį turta, o pirkėjui pakankamą lėšų kiekį, tačiau investuotojui gali tekti pareiga įmokėti garantinę įmoką (angl. <i>margin</i>).</p> <p>Išankstinio sandorio pardavėjai tikisi, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje kris, o pirkėjai - kad pagrindinės priemonės rinkos kaina ateityje kils.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Išankstiniai sandoriai daugiausia sudaromi už reguliuojamų rinkų ar daugiašalių prekybos sistemų ribų, todėl tokie išankstiniai sandoriai nėra likvidūs ir prireikus gali būti neįmanoma jų parduoti. 2. Kadangi išankstinio sandorio pardavėjas įsipareigoja ateityje parduoti bazinį turta, jis patiria riziką, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina gali pakilti. Suėjus mokėjimo dienai pardavėjas privalo pristatyti bazinį turta už sutartą kainą, kuri gali būti mažesnė už rinkos kainą, arba sumokėti kainų skirtumą, jeigu pagrindinė priemonė nepristatoma. 3. Išankstinio sandorio pirkėjas patiria riziką, kad pagrindinės priemonės rinkos kaina gali nukristi. Suėjus mokėjimo dienai pirkėjas privalo sumokėti pilną sutartą kainą, kuri gali būti didesnė už rinkos kainą, arba sumokėti kainų skirtumą, jeigu pagrindinė priemonė nepristatoma. 4. Išankstiniai sandoriai leidžia investuoti su finansinio sverto efektu, t.y. sudarant didesnės negu investuota suma vertės sandorius ir prisiimant didesnę negu investuota suma riziką. Dėl šios priežasties investuotojas gali prarasti visą investuotą arba net už ją didesnę sumą tuo atveju, jeigu bazinio turto kaina pasikeistų priešingai negu planavo investuotojas. 5. Investuotojo gali būti reikalaujama įmokėti garantinę įmoką (angl. <i>margin</i>) arba pateikti piniginių užstatą, apskaičiuojamą kaip procentinė dalis nuo sudaromo sandorio vertė, prieš investuojant į išankstinius sandorius.

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
		<p>Garantinė įmoka gali būti nuolat koreguojama kiekvieną dieną, atsižvelgiant į išankstinio sandorio rinkos vertę. Išankstinio sandorio rinkos vertei sumažėjus, būtų nurašoma dalis garantinės įmokos ir (jeigu garantinė įmoka taptų mažesnė negu nustatyta minimali riba) investuotojo būtų reikalaujama papildyti garantinę įmoką. Išankstinio sandorio vertei padidėjus, investuotojo garantinės įmokos sąskaita būtų papildoma ir investuotojui būtų leidžiama atsiimti dalį garantinės įmokos, viršijančią nustatytą minimalią ribą.</p> <p>6. Pajamos iš šių išvestinių finansinių priemonių nėra garantuotos. Šių išvestinių finansinių priemonių kaina priklauso nuo bazinio turto kainos, todėl investuotojas papildomai turi įvertinti su baziniu turtu susijusias rizikas (pvz. investavimo į akcijas, tauriuosius metalus ir kt. rizikas).</p> <p>7. Išvestinių finansinių priemonių kainų svyravimai yra patys didžiausi lyginant su kitomis finansinėmis priemonėmis.</p>
<p>Ateities sandoriai (angl. futures)</p>	<p>Ateities sandoriai – tai susitarimai, pagal kuriuos šalys sudaro sutartį, nustatančią teisę ir įsipareigojimą pirkti bei atitinkamai parduoti jų objektu esantį turtą už iš anksto nustatytą kainą.</p> <p>Prekiaujant ateities sandoriais pirkėjas ir pardavėjas į maržinę (garantinę) sąskaitą turi įmokėti garantinę įmoką.</p> <p>Sudarius ateities sandorį, pelnas ir nuostolis skaičiuojami kasdien visą sutarties galiojimo terminą, atitinkamai jį fiksuojant maržinėje sąskaitoje. Sumažėjus ateities sandorio rinkos vertei, investuotojo yra reikalaujama papildyti garantinę įmoką, o padidėjus ateities sandorio rinkos vertei – investuotojui leidžiama atsiimti dalį garantinės įmokos.</p> <p>Ateities sandorių atveju paprastai galima atsiskaityti bet kurią dieną sutarties galiojimo terminui dar nepasibaigus.</p>	<p>Sandorio rizikos iš esmės atitinka išankstiniame sandoriui būdingas rizikas.</p>
<p>Apsikeitimo sandoriai (angl. swap)</p>	<p>Apsikeitimo sandoris – tai susitarimas tarp šalių apsikeisti pajamų srautais, susijusiais su gaunamomis palūkanomis (pvz. atsiskaitymus fiksuotomis palūkanomis pakeisti į atsiskaitymus kintamomis palūkanomis), valiutomis (pvz. atsiskaitymą litais pakeisti į</p>	<p>1. Apsikeitimo sandoriai gali būti sudaromi už reguliuojamų rinkų ar daugiašalių prekybos sistemų ribų, todėl gali būti nelikvidūs ir prireikus gali būti neįmanoma jų parduoti.</p> <p>2. Pajamos iš šių išvestinių finansinių</p>

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
	atsiskaitymą eurais) arba kitais mokėjimais nustatytam laikotarpiui. Gali būti sudaromi įvairių derinių palūkanų normų, valiutos ir kitų mokėjimų apsekitimo sandoriai.	priemonių nėra garantuotos. Šių išvestinių finansinių priemonių kaina priklauso nuo bazinio turto kainos.
Valiutų apsekitimo sandoris	Susitarimas, pagal kurį laikinai apsekitama valiutomis (pvz. sandorio sudarymo metu investuotojas perka 100 EUR už USD, o sandorio pabaigoje parduoda 100 EUR už USD). Jeigu gautos valiutos kursas sandorio metu augo perduotos valiutos atžvilgiu, investuotojas patirtų pelną. Jeigu gautos valiutos kursas perduotos valiutos atžvilgiu nukristų, investuotojas patirtų nuostolį. Sandorio šalys pradžioje ir pabaigoje sumoka sutartas pilnas sumas.	3. Egzistuoja rizika, kad apsekitimas tam tikrais pajamų srautais (gaunamomis palūkanomis, atsiskaitymais už žaliavas ir kt.) bus nuostolingas, t.y. investuotojas gaus mažiau pajamų negu būtų gavęs, nesudarydamas apsekitimo sandorio. 4. Išvestinių finansinių priemonių kainų svyravimai yra patys didžiausi lyginant su kitomis finansinėmis priemonėmis.
Palūkanų normų apsekitimo sandoris (angl. „ <i>interest rate swap</i> “, IRS)	Susitarimas, pagal kurį fiksuotos palūkanų normos mokėjimai, skaičiuojami nuo tam tikros sandorio sumos, pakeičiami kintamos palūkanų normos mokėjimais, skaičiuojamais nuo tos pačios sumos. Sandorio metu susitariama, kuri šalis periodiškai moka fiksuotus mokėjimus, apskaičiuotus pagal sandorio sumą ir fiksuotą palūkanų normą, o kuri periodiškai moka kintamus mokėjimus, apskaičiuotus pagal sandorio sumą ir kintamą palūkanų normą. Jeigu fiksuotos palūkanos tampa didesnėmis negu kintamos, mokėjimus pagal fiksuotas palūkanas atliekanti šalis patiria nuostolių, o mokėjimus pagal kintamas palūkanas atliekanti šalis – pelną. Jeigu fiksuotos palūkanos tampa mažesnėmis negu kintamos, pelną gauna mokėjimus pagal fiksuotas palūkanas atliekanti šalis, o nuostolį – mokėjimus pagal kintamas palūkanas atliekanti šalis.	
Žaliavų apsekitimo sandoris (angl. „ <i>commodity swap</i> “)	Susitarimas, pagal kurį žaliavos fiksuotos kainos mokėjimai, skaičiuojami nuo tam tikros sandorio sumos, pakeičiami žaliavos kintamos kainos mokėjimais, skaičiuojamais nuo tos pačios sumos, arba atvirkščiai. Viena iš sandorio šalių suėjus mokėjimo dienai, sumoka skirtumą tarp žaliavos kintamos kainos ir fiksuotos kainos mokėjimų. Jeigu žaliavos kintamos kainos tampa didesnėmis už fiksuotas, pelną gauna mokėjimus pagal fiksuotas žaliavų kainas atliekanti šalis, o nuostolį – mokėjimus pagal kintamas žaliavų kainas atliekanti	

Pavadinimas	Aprašymas	Galimos rizikos
	<p>šalis. Jeigu žaliavų fiksuota kaina tampa didesnė už kintamą, pelną gauna mokėjimus pagal kintamą žaliavų kainą atliekanti šalis, o nuostolį – mokėjimus pagal fiksuotą žaliavų kainą atliekanti šalis.</p>	
<p>Sandoriai dėl skirtumų (angl. <i>Contract for Difference, CFD</i>)</p>	<p>Sandoris dėl skirtumų (toliau – CFD) yra susitarimas tarp dviejų šalių, t.y. pirkėjo ir pardavėjo, pagal kurį viena iš šalių sumoka kainų skirtumą tarp pagrindinės finansinės priemonės esamos kainos ir pradinės kainos sandorio sudarymo dieną.</p> <p>Gali būti sudaromi dvejetainių pozicijų CFD:</p> <p>(i) kai CFD pirkėjas tikisi, kad ateityje pagrindinės finansinės priemonės vertė kils (t.y. ilgos pozicijos CFD, angl. <i>long CFD position</i>). Šiuo atveju CFD pirkėjas gauna pelną, jeigu pagrindinės finansinės priemonės vertė pakilo nuo CFD sudarymo dieną buvusios vertės, o nuostolį, jeigu pagrindinės finansinės priemonės vertė nukrito;</p> <p>(ii) kai CFD pirkėjas tikisi, kad ateityje pagrindinės finansinės priemonės vertė kris (t.y. trumpos pozicijos CFD, angl. <i>short CFD position</i>). Šiuo atveju CFD pirkėjas gauna pelną, jeigu pagrindinės finansinės priemonės vertė nukrito nuo CFD sudarymo dieną buvusios vertės, o nuostolį, jeigu pagrindinės finansinės priemonės vertė pakilo.</p> <p>CFD yra išvestinė finansinė priemonė, kurios kaina gali būti išvesta iš akcijų, akcijų indeksų, žaliavų ar kitų FP kainų.</p> <p>CFD yra tinkama alternatyva tiesioginei investicijai į pagrindinę FP (akcijas, žaliavų ateities kontraktus), kadangi CFD kaina svyruoja lygiai taip pat kaip ir pagrindinės priemonės kaina. Investuotojas gauna tą patį rezultatą (teigiamą ar neigiamą), kaip ir investavęs tiesiogiai į atitinkamas FP. Tačiau, skirtingai nei akcijos, CFD nesuteikia nuosavybės ar balsavimo teisių akcijų emitente.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. CFD sudaromi už reguliuojamų rinkų ar daugiašalių prekybos sistemų ribų, todėl nėra likvidūs ir prireikus gali būti neįmanoma jų parduoti. 2. CFD leidžia investuoti su finansinio svorto efektu, t.y. sudarant didesnės negu investuota suma vertės sandorius ir prisiimant didesnę negu investuota suma riziką. Dėl šios priežasties investuotojas gali prarasti visą investuotą arba net už ją didesnę sumą tuo atveju, jeigu bazinio turto kaina pasikeistų priešingai negu planavo investuotojas. 3. Investuotojo gali būti reikalaujama įmokėti garantinę įmoką (angl. <i>margin</i>) arba pateikti piniginį užstatą, apskaičiuojamą kaip procentinė dalis nuo sudaromo sandorio vertės, prieš investuojant į CFD. Garantinė įmoka gali būti nuolat koreguojama kiekvieną dieną, atsižvelgiant į sandorio dėl skirtumų rinkos vertę. Sandorio dėl skirtumų rinkos vertei sumažėjus, būtų nurašoma dalis garantinės įmokos ir (jeigu garantinė įmoka taptų mažesnė negu nustatyta minimali riba) investuotojo būtų reikalaujama papildyti garantinę įmoką. Sandorio dėl skirtumų vertei padidėjus, investuotojo garantinės įmokos sąskaita būtų papildoma ir investuotojui būtų leidžiama atsiimti dalį garantinės įmokos, viršijančią nustatytą minimalią ribą. 4. Pajamos iš šių išvestinių finansinių priemonių nėra garantuotos. Šių išvestinių finansinių priemonių kaina priklauso nuo bazinio turto kainos. 5. Išvestinių finansinių priemonių kainų svyravimai yra patys didžiausi lyginant su kitomis finansinėmis priemonėmis.
	<p>CFD yra sudėtingos priemonės, dėl kurių kyla didelė rizika greitai prarasti pinigus taikant finansinį svortą.</p> <p>50 proc. neprofesionaliųjų investuotojų sąskaitų prarandami pinigai prekiaujant CFD su UAB „Orion Asset Management“.</p> <p>Turėtumėte pagalvoti, ar suprantate, kaip veikia CFD ir ar galite sau leisti prisiimti didelę riziką prarasti savo pinigus.</p>	

